

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ РОЗРОБОК В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Кондратова В. І., студентка гр. ЛА-62, інженерно-хімічний факультет

Науковий керівник: Скоробогатова Н.Є., к.е.н., доцент

Національний технічний університет України "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського"
vikondratova1029@gmail.com

Спостерігаючи за розвитком передових країн, можна побачити зв'язок між економічним зростанням та розвитком науки і техніки, який, в свою чергу, забезпечується відповідним рівнем фінансування наукової сфери. Належний рівень фінансування науки є одним із головних аспектів розвитку інноваційної діяльності. Прояснити обсяги використання бюджетних коштів на наукову сферу в Україні можна на основі статистичних даних. За даними Міністерства освіти і науки України [1], в нашій країні розвинена система моніторингу фінансового забезпечення науково-технічних розробок, яка дозволяє відстежити спрямованість коштів на фінансування різних напрямів та їх використання. Для оцінки ефективності використання науково-технічного потенціалу важливим є моніторинг кадрового та фінансового забезпечення науково-технічної діяльності. Даний моніторинг на сьогодні реалізований за такими показниками:

- 1) кількісна оцінка кадрового забезпечення;
- 2) фінансове забезпечення наукової сфери;
- 3) кількісна оцінка наукових досліджень і науково-технічних розробок (далі — ДіР);
- 4) кількісна оцінка створення і впровадження наукової продукції;
- 5) кількісна оцінка публікаційної діяльності;
- 6) кількісна оцінка патентної активності;
- 7) кількісна оцінка стану наукової сфери у міжнародному порівнянні.

За даними Державної служби статистики України, у 2018 році ДіР в Україні здійснювали 950 організацій [2]. Найбільша кількість відноситься до державного сектору діяльності, а найменша до сектору вищої освіти.

Ще одним із показників моніторингу є чисельність кадрів, зайнятих у науковій сфері. Так у 2018 році вона становила 88,1 тис. працівників, найбільший відсоток яких припадає на дослідників — 65,4 % [1]. Водночас, слід відзначити, що починаючи з 2010 року, триває тенденція скорочення загальної кількості працівників, зайнятих у виконанні ДіР. У 2018 році частка дослідників, техніків і допоміжного персоналу від загальної кількості зайнятого населення становила 0,54 %. Для порівняння цей показник за даними Євростату у Ісландії — 3,38 %, Данії — 3,18 %, Норвегії — 3,18 % [1]. Таким чином, значна чисельність працівників, задіяних у виконанні ДіР саме у технічних та природничих науках, дає підстави очікувати на розвиток цих галузей. Найбільш чисельною серед дослідників є вікова група від 30 до 39 років. Це означає, що молоді спеціалісти задіяні у розробці та подальшому впровадженні наукових рішень, а отже наявний потенціал наукової сфери.

Якщо дивитися по фінансуванню, то частка витрат на ДіР у ВВП країн Європейського Союзу за аналізований період у середньому становила 2,06 %. В Україні обсяг фінансування даних витрат — 16773,7 млн грн, 35,98 % якого були за рахунок державного бюджету [1]. Далі найбільшу частину становили кошти підприємницького сектору (рис. 1).

Бюджетне фінансування є одним з головних фінансових інструментів науково-технічної політики.

В Україні загальні видатки бюджету спрямовані на фінансування 50 бюджетних програм. У межах цих програм було заплановано 9170,888 млн грн та профінансовано 8939,84 млн грн [1]. З аналізу розподілу бюджету видно, що найбільші обсяги видатків бюджету мали п'ять головних розпорядників :

- Національна академія наук — 4367,40 млн грн
- Міністерство освіти і науки — 1613,47 млн грн
- Національна академія аграрних наук — 1180,17 млн грн
- Національна академія медичних наук — 400,82 млн грн
- Міністерство юстиції — 322,39 млн грн

Таким чином, бачимо що фінансування в основному виділяється на державні установи. Найбільші частки коштів загального фонду на ДіР у 2018 р. виділено на фінансування НАН — 57,89 % (2017 р. — 56,20 %), МОН — 14,51 % (2017 р. — 16,05 %), НААН — 6,98 % (2017 р. — 7,75 %), НАМН — 5,61 % (2017 р. — 5,27 %) [1].

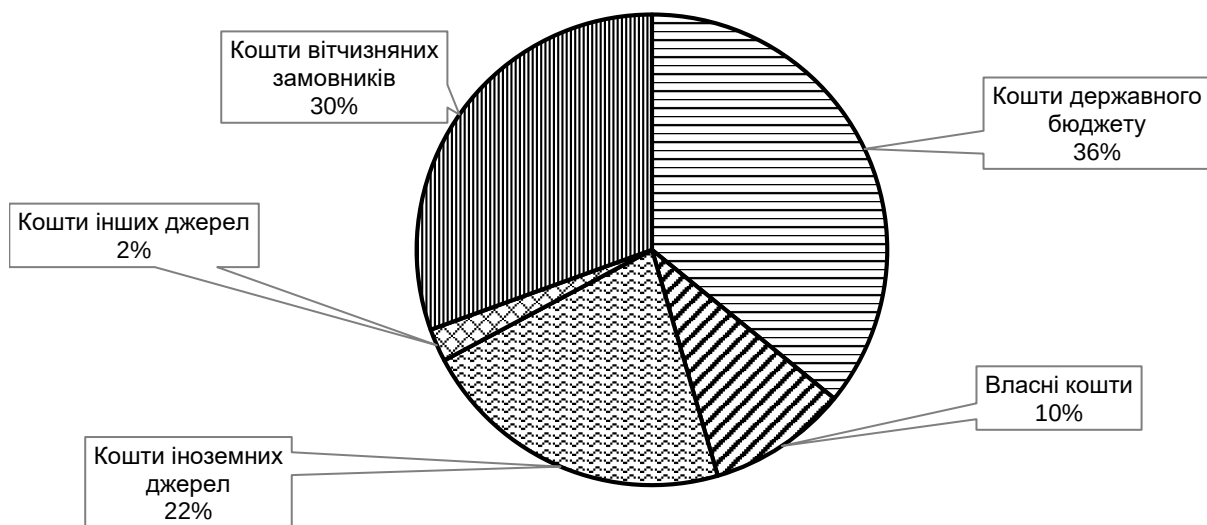

Рис. 1. Розподіл загального обсягу витрат на виконання ДіР у 2018 р. за джерелами фінансування, %

*) Побудовано за даними [1]

Структуру видатків загального фонду на виконання ДіР за напрямками бюджетного фінансування наведено на рис. 2.

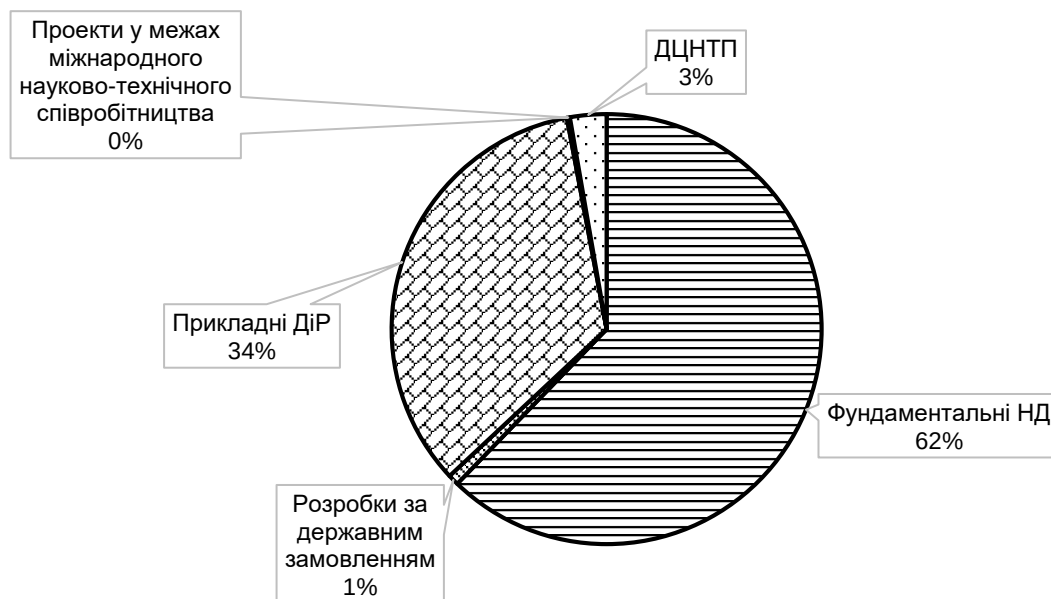

Рис. 2. Розподіл обсягу видатків загального фонду на виконання ДіР за напрямками бюджетного фінансування, млн грн (%)

*) Побудовано за даними [1]

Зазначені бюджетні напрями фінансуються найбільше [3]:

1. Бюджетна програма КПКВК 6541030 "Фундаментальні дослідження, прикладні наукові і науково-технічні розробки, виконання робіт за державними цільовими програмами і державним замовленням, підготовка наукових кадрів, фінансова підтримка розвитку наукової інфраструктури та наукових об'єктів, що становлять національне надбання, забезпечення діяльності наукових бібліотек», НАН — 2880,22 млн грн;
2. Бюджетна програма КПКВК 2201040 "Дослідження, наукові та науково-технічні розробки, виконання робіт за державними цільовими програмами та державним замовленням, підготовка

- наукових кадрів, фінансова підтримка преси, розвитку наукової інфраструктури, наукових об'єктів, що становлять національне надбання, забезпечення діяльності Державного фонду фундаментальних досліджень», МОН — 691,67 млн грн;
3. Бюджетна програма КПКВК 6541230 "Підтримка розвитку пріоритетних напрямів наукових досліджень», НАН — 497,47 млн грн;
 4. Бюджетна програма КПКВК 6591060 "Фундаментальні дослідження, прикладні наукові і науково-технічні розробки, виконання робіт за державними цільовими програмами і державним замовленням у сфері агропромислового комплексу, підготовка наукових кадрів, фінансова підтримка технічного забезпечення наукових установ, розвитку наукової інфраструктури та об'єктів, що становлять національне надбання», НААН — 393,35 млн грн;
 5. Бюджетна програма КПКВК 6561040 "Фундаментальні дослідження, прикладні наукові і науково-технічні розробки, виконання робіт за державними цільовими програмами і державним замовленням у сфері профілактики і лікування хвороб людини, підготовка наукових кадрів, фінансова підтримка розвитку наукової інфраструктури та об'єктів, що становлять національне надбання», НАМН — 297,91 млн грн;
 6. Бюджетна програма КПКВК 2201570 "Виконання зобов'язань України у Рамковій програмі Європейського Союзу з наукових досліджень та інновацій "Горизонт 2020», МОН — 231,75 млн грн;
 7. Бюджетна програма КПКВК 3601070 "Проведення судової експертизи і розробка методики проведення судових експертиз», Мін'юст — 223,47 млн грн

Таким чином, 79,62 % видатків загального фонду на наукову сферу витрачено в рамках цих семи бюджетних програм, тобто основна частка державного фінансування припадає на ДіР у цілому (79,31 %), фінансову підтримку розвитку наукової інфраструктури та оновлення матеріально-технічної бази (9,38 %) та інші напрями (9,63 %).

Водночас, як видно з рис. 3, недостатньо коштів виділяється на підтримку розвитку наукової інфраструктури та оновлення матеріально технічної бази.

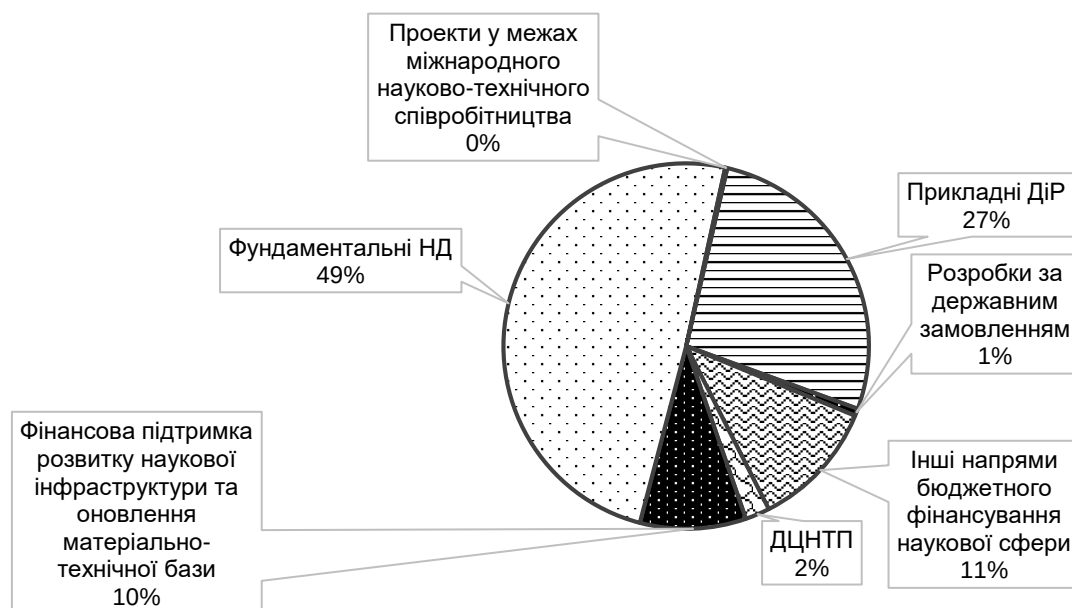

Рис. 3. Розподіл видатків загального фонду на наукову сферу за напрямками бюджетного фінансування, млн грн (%)

*) Побудовано за даними [1]

Таким чином, аналіз наведених даних свідчить про подовження тенденції зменшення кількості організацій, що здійснюють ДіР. Водночас, слід взяти до уваги, що активне поширення інструментів Індустрії 4.0 призведе до змін у бізнес-моделях, оскільки виробництво відбуватиметься з дотриманням принципу економії, оскільки роботизоване виробництво є більш ефективним з точки зору енерго- та інших ресурсів [4]. Водночас, перехід до повної автоматизації виробництва та заміщення людини технікою поступово призводитиме до потенційного зростання безробіття, що викликати зростання

соціального напруження у суспільстві. Проте, як зазначають фахівці, на сьогодні відчувається потреба у висококваліфікованих кадрах. Проведене дослідження свідчить про те, що протягом останніх років наукоємність ВВП у Україні є критично низькою, що призводить до втрачання наукою здатності здійснювати економічну функцію, тобто розвиток та впровадження нових технологій у виробництво з метою підвищення його ефективності та добробуту населення. Тому вважаємо, що зміцнення економіки України потребує збалансованого підходу до визначення пріоритетів розвитку науки, і відповідно, фінансової підтримки фундаментальних та прикладних досліджень.

Список використаних джерел:

1. Міністерство освіти і науки. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/nauka/informatsiyno-analitychni/2019/07/12/> .
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Перелік бюджетних програм державного бюджету по Головному управлінню Казначейства та управліннях у районах, по яким затверджені паспорти станом на 18.04.2019. URL: <https://kyiv.treasury.gov.ua/ua/news/perelik-byudzhetnih-program-derzhavnogo-byudzhetu-po-golovnomu-upravlinnyu-kaznachejstva-ta-upravlinnyah-u-rajonah-po-yakim-zatverdzeni-pasporti-stanom-na-18042019>
4. Скоробогатова Н.Є. Концептуальні засади формування сталого розвитку суспільства в контексті Індустрії 4.0. Економічний вісник НТУУ "КПІ». 2019. № 16. С. 388-400. URL: <http://ev.fmm.kpi.ua/article/view/182748>